

And now for someone completely different: Pieter Boddaert Junior

André Hanou

Bij gelegenheid van het vijftienvigjarig bestaan van de Stichting Weyerman verscheen een bundel over schrijvers in gevangenschap, *Achter slot en grendel* (2002). Daarin vindt men van de hand van A.G. van der Steur een broodnodig artikel over een schrijver die wegens zijn erotische gedichten lang bekend gebleven is: Pieter Boddaert Junior (1766-1803).¹ In zijn laatste noot belooft Van der Steur een studie over Boddaerts 'tweede leven' tijdens de negentiende eeuw, toen vele andere erotica op naam van Boddaert gesteld werden; en vraagt om aanvullingen op zijn bijdrage. Men kan erover twisten of de hieronder volgende verklaring van Boddaerts moeder bij Juniors eerste of tweede leven behoort. Dat oordeel laat ik aan de expert over. Verder voeg ik nog enkele andere gegevens toe.

1. In de *Amsterdamsche Courant* van 28 maart 1805 verscheen, na Boddaerts dood, de volgende oproep: "Alle de geenen die iets te pretendeeren hebben van, of verschuldigd zyn aan wylen den Heer Mr. PIETER BODDAERT: worden verzocht daarvan uiterlyk vóór den eersten Mey 1805, schriftelyke opgave te doen ten Comptoire van de Notaristen J.L. BUDDÉ te Amsterdam, of NICOLAAS BUDDINGH, te Utrecht." Deze oproep wordt op 2 en 11 april herhaald.

Bij notaris Budde te Amsterdam is niets te vinden. In de protocollen van notaris Buddingh te Utrecht daarentegen vindt men daarentegen al op 8 maart 1805 (dus op de overlijdensdatum van Boddaert te Amsterdam) de kennisgeving van Boddaerts moeder, Catharina Everarda Römer: "Dat zij kennis bekomen hadde, dat haaren Zoon Den Heer Mr Pieter Boddaert te Amsterdam was komen te overlijden; dat zij geheel onkundig was van den staat zijnes boedels, en daaromme voor alsnog zich niet gaarne met denzelven zoude immisceeren, maar nopens de additie of repudiatie verkiest te blijven delibereeren. Verklarende alzoo niet te willen, dat door het doen ter aarde bestellen van het afgestorven lichaam, verstaan zal kunnen worden eenige lecte hereditair of inmenging in den boedel door haar te zijn gepleegd, daartegen wel expresselijk protest keerende, als verklarende dat alles alleen te doen uit ouderlijk gevoel, en met reserve tot repetitie van de uit te schietene begravenis kosten." Het is duidelijk: moeder wenste niet op voorhand belast te worden met Pieters eventuele schulden.

2. Bij het leven van Boddaert was zijn naam als erotisch schrijver al gevestigd. Dat blijkt duidelijk uit een passage in Kinkers *De Post van de Helicon* (1788-1789) waar het in nummer 12 en passant luidt, bij een moordende reeks opmerkingen over pasverschenen literatuur: "Ei! Ei! Mijnheer GRENDEL! een heel bundeltje met eerstelingen uit de Minnebroerstraat? - Ja, ik wist wel dat uw Zangster daar zo wat heen een weêr liep, maar niet dat zij al zo verr' heen was. Nu, ik vind het wel - waarom UE. zo wel niet als PIETER BODDAART *junior*? Doch die noemt zich met naam en toenaam; waarom doet ge dit ook niet? die dingen kunnen toch nooit verhoolen blijven."

In het derde nummer van het beroemde tijdschrift *Janus*, verschenen 15 januari 1787, vindt men (p. 10) het volgende bericht: "ZURICH, 25 December. Gepasseerde Donderdag kwam hier in het Logement de Vergulde Schaar logeren een Hollands Negotiant in scheurpapier, Gosse genaamd, welke zich aan de tafel eenige vreemde discoursen liet échapperen over de Burgerlijke Vrijheid, ons Gemeenebest, en onze brave Volks-vertegenwoordigers, waar over hij door drie voorname Amptenaren, daar tegenwoordig, ernstig werdt doorgehaald, wordende hem tevens geraden te denken, dat hij niet bij *Pietje Boddaert*, onder een glaasje zuur bier, maar te *Zurich* in de Herberg zat."

De passage lijkt te suggereren dat Boddaert dezelfde politieke gezindheid bezat als de orangistische Haagse courantier Gosse;² en natuurlijk ook dat Boddaert reeds vroeg de reputatie

¹ Aldaar, p. 200-206; de bijbehorende noten: 240-242.

² Diezelfde overtuiging blijkt ook uit de bij Van der Steur p. 202 en 240 besproken ode, door Boddaert, op de redding van Soestdijk.

bezat een proefondervindelijke studie te verrichten naar het eerste deel van het rabelaisiaanse leerstelsel van *Wein, Weiber und Gesang*.

3. Voor de literatuurgeschiedschrijving is niet onbelangrijk de manier waarop de steeds moralistischer wordende *Algemeene Vaderlandsche Letter-Oefeningen* reageren op de in 1805 te Amsterdam bij H. Moolenijzer verschenen *De Nagelatene Poëtische en Prosaïsche Portefeuille van Mr. Pieter Boddaert*.³ Die *Portefeuille* werd al op 19 maart in de *Amsterdamsche Courant* geadverteerd.⁴ Dat is iets meer dan tien dagen na Boddaerts dood; de opwekking in te tekenen is zelfs gedateerd: 11 maart. De *Letter-Oefeningen* schrijven vervolgens in 1805 in hun nummer 14:⁵

“’t Is eene bedroevende waarneeming, dat scherpe Recensien, door het opwekken der algemeene nieuwsgierigheid, dikwijls eene tegengestelde werking doen, en het afgekeurde Boek te sterker doen leezen. Inzonderheid, misschien, mag die waarneeming gelden, wanneer het eenig voor de Zedelijkheid gevaarlijk Werk betreft, waardoor jeugdige hartstogt ontijdig aangeprikkeld, en nog sluimerende driften eensklaps op het gevaarlijkst ontvlamd worden. Konden wij denken, dat dit het heilloos gevolg zou zijn van onze ernstige en welmeenende waarschuwing tegen deeze schandelijke vrugt van een bedorven hart en bezoedelde verbeeldingskracht, met huivering zouden wij de al te vaardige pen nederleggen en het Werk aan zijn lot overlaten. Doch nu eene helaas! te wel geslaagde Intekening hetzelfde toch reeds in veeler handen heeft gebragt, zien wij te minder gevaars in deszelfs aankondiging; en hebben wij, ondanks de zedenverbastering, welke ook tot onze Bataafsche Jeugd is doorgedrongen, over ’t geheel nog te goede gedagten van het grootste gedeelte onzer Jongelingschap (want onze Vaderlandsche Meisjes te waarschuwen voor een Boek, ’t welk op elke bladzijde zelfs het minst kiesche vrouwelijk gevoel op de aanstootelijkste wijze beledigt en haar van edele schaamte en verontwaardiging moet doen bloozen, ware in de daad de grootste onkieschheid en de beledigendste satire tevens!) dan dat wij zulk eene averechtsche handelwijze van hun zouden mogen veronderstellen. Neen, braave Jongeling! die onnadenkend, door Uwe inschrijving, het verderfelijc eigenbelang van uw Uitgever en Drukker hielp bevorderen, acht u gelukkig, dat gij daarvoor nog door een weggeworpen stuk gelds kunt boeten, en waag uwe Zedelijkheid niet aan eene Lectuur, die uwen smaak tot schande zou verstreken, en, wat meer is, uwe verbeelding verontreinigen, uw hart bezoedelen! - Is iemand onzer onze Leezers, na het gezegde, nog begeerig, iet naders van den inhoud te weeten, hij vergenooge zich met dit weinige: Eene Voor- en Na-rede, en eenige dichtregels *ter Nagedachtenis*. Voorts: *De Lof der Vrije Metzelaarij*; welker steller de uitgeevers zelve schijnen te twijfelen of wel nuchteren was. *De Phaëton* volgens opgave eene navolging van het Hoogd. van Zacharia; een stukje dat men leezen kan, echter niet zonderling schoon of belangrijk in ons oog. *De zwervende Fransche Tooneelspelers*; mede een vertaaling: dit stukje is smaakloos en morsig. Eindelijk: *Losse Dichtstukken*; Bordeeltaal! - erger nog! Foei, den Jongeling, die ze met welgevallen leezen, wee den Mensch, die zoo dichten kan!

Wij eindigen met het slot van het Versje *ter Nagedachtenis*, behelzende eenige nutte vermaningen aan de Jeugd, welke niet ongepast deeze aankondiging zullen besluiten, doch waarlijk bij deeze *Portefeuille* passen, als de spreuk: *Laat ons in ’t Huis des Heeren gaan!* - voor een Bordeel.

Gij Jongelingen! die deez’ bladeren doorziet,
Beklaagt zijn ongeluk, maar volgt zijn voorbeeld niet.
Leert, uit zijn vroege dood, uw beste levensjaaren
Tot oeffning van ’t verstand, tot deugd en kunstmin spaaren;
De geest wordt uitgebluscht, als ’t lighaam wordt verdrukt,
En, door den wenk er weelde, op ’t pad des doods gerukt,
Genoeg!.... Schenkt vrij een traan aan hem, wiens korte leven
Met droevig zelfbedrog en onheil was doorweeven.
Gelukkig, die verstand aan geest en kunde paart.
O Jeugd! Waar Weelde uw wenkt, herinner U Boddaert.”

³ In 1787 reageerde *De Recensent* (dl I, p. 495) al als volgt op de *Gedichten* van Boddaert junior: “Voor het overige raaden wy den jongen Heer B. zeer ernstig aan, om de verhandeling van Martinus Scriblerus, *on the art of sinking in Poetry* eens door te leezen, dewyl hy in deeze zeer veel tot zyne noodige onderrigting omtrend het waare dichterlyke zal vinden”.

⁴ Herhaald op 28 maart. Boddaerts dood veroorzaakte een hausse aan Boddaertiana. Dezelfde krant geeft advertenties, op 9 maart voor het door Boddaert uit het Engels vertaalde blijspel *De Genezing van het hartzeer*; op 16 maart voor de “LYKZANG. Ter gelegenheid van het afsterven van den al:om bekenden Dichter Mr. P. Boddaert, benevens zyn GRAFSCHRIFT, AFSCHIEDSGROET aan alle zyne Bekenden en TESTAMENT”; op 18 mei voor “EEN HARTELYK WOORD, BY HET AFSTERVEN VAN WYLEN DEN HEER EN MR. P. BODDAERT; deze Redevoering, waarin het *Christelyk Verschijden* van den *Dichter* naar waarheid geboekstaafd wordt, vervat een ruim veld van bespiegelingen, en logenstraf alle Spotters met den zalig gestorvenen; zynde een Echt Bericht van ’s Mans lyden en Sterven”.

⁵ P. 659-660.

In vroeger jaren waren de *Letter-Oefeningen* wel wat beter te spreken over Boddaert. Naar aanleiding van zijn vertaling (1791) van Popes *Rape of the Lock*, schreven zij namelijk: "Over 't geheel genomen, is de Heer BODDAERT, in de naarvolging van dit boertig Heldendicht redelijk wel geslaagd; echter heeft het in 't Neêrduitsch eene zekers styfheid gekreegen, welke het oorspronglyk niet bezit."⁶

Dat nam echter niet weg dat Boddaerts vertaling de Nijmeegse schrijver E.J.B. Schonck inspireerde tot het maken van een eigen Nederlandse, zelfs op specifiek Nijmeegse omstandigheden geënte *mock-epic*, te weten *De bonheurs uit de mode. Heldendicht. In drie zangen* (1792). "De lezing van het beroemd Engelsch Dichtstukje *the rape of the Lock*, onlangs door Mr. P. BODDAERT, by den Drukker deezes [...] uitgegeeven, heeft mij tot de opstelling van dit stukje aangevuurd", zegt hij in zijn Voorbericht.

4. Aan het beeld van Boddaert in de negentiende eeuw mag straks niet ontbreken de opvatting van de soms wat hypocriete Multatuli. Deze vraagt op 28 januari 1876 aan zijn uitgever Funke hem de *Galante Dichtluimen* van Bilderdijk, editie Van Vloten, te sturen. Multatuli zegt: "Ik gis namelyk dat het iets is in den geest (?) van den vuilen P. Boddaert." En op 30 januari schrijft hij aan A.C. Loffelt, dat hij "zekeren P. Boddaert voor 'n smeurig individu houd[t], zonder iets van hem te kennen dan z'n drekpoëzie!"⁷ Op 13 januari 1879 meent onze kenner van erotische poëzie: "De flauwe vuiligheden van Pietje Boddaert zelfs zyn niet origineel."⁸ Wellicht dacht de heer B.C.J. Mosselmans, die in het Haarlemse dichtkundige en kolderieke gezelschap Democriet in 1860 de bijnaam 'Boddaert' kreeg, daar geheel anders over.⁹ 🍏

⁶ *Eerste stuk voor 1792*, p. 44.

⁷ Multatuli, *Volledige Werken XVIII*, Amsterdam 1987, p. 225, 232.

⁸ Idem, *Volledige Werken XIX*, Amsterdam 1989, p. 649.

⁹ Berts Sliggers (red.) *De verborgen wereld van Democriet [...]*. Haarlem 1995, p. 228.